

DOMINGU X TEMPU KOMÚN – TINAN B

TEMA

Iha Domingu X Tempu Komún nian, Maromak nia Liafuan lori ita atu medita kona-ba ita-nia resposta moris nian ba Maromak nia projetu mai ita, iha liberdade atu hili di'ak no aat.

Evanjelu sentra ita-nia matan iha Jezús, ne'ebé ninia maluk rai nian, entre sira ne'e nia familiár sira, la aseita Nia nu'udar Maromak nia Manu-Ain no la comprende, até ba kontra Maromak nia vontade hatudu iha Jezús. Iha dalan fiar nian, ema ida-idak livre atu hili: namkari iha sentidu moris nian, eh horik iha família ida mesak Jezús nian, «sira ne'ebé halo Maromak nia hakaran».

Iha *leitura daruak* subliña katak, ba sarani ida, moris iha sentidu de'it iha serteza moris-hi'as nian, iha dalan vida interiór nian ne'ebé hafoun loron ba loron iha perspcetiva etermidade nian.

Iha orizonte neo-testamentáriu ne'e, ita sei medita ho modu partikulár leitura dahuluk ne'ebé hatudu mai ita, hodi uza istória míтика Adão no Eva nian, saida mak akontese bainhira ita rejeita Maromak nia proposta sira no prefere dalan sira egoízmu nian, foti-an nia no auto-sufisiénsia nian... Moris hodi tau sees Maromak lori ita atu tuir dalan terus nian, destruisaun nian, ksolok-laek nian no mate nian.

LEITURA I – Gen 3, 9-15

Relatu jahwista Gn 2,4b-3,24 kona-ba orijen moris no salan nian (ita-nia testu hola parte ba ne'e) tuir maioria komentadór sira mak testu ida sékulu X mK, ne'ebé mosu iha Judá iha époka liurai Salomão nian. Nia hakerek ho estilu moris no karik obra katekista populár ida, ne'ebé hanorin hodi uza ilas sira ne'ebé sujestiva, ho kór moris no forte.

Finalidade autór nian la'ós científika eh istórica, maibé teolójika: nia la hanorin kona-ba oinsá mosu mundu no ema, maibé hakarak hateten mai ita katak iha orijen vida no ema nian ita iha Jahwéh no iha orijen buat aat no salan nian ita iha opsaun laloos ema nian. Tanba ne'e, testu ne'e pájina ida katekeze nian.

Autór estrutura reflesaun naruk kona-ba moris no buat aat nia orijen ne'ebé halo mundu sai aat, iha eskema tripartidu, ho situasaun rua ne'ebé kontráriu malu tebes no realidade centrál ida ne'ebé mosu nu'udar ligasaun no parte dahuluk no datoluk hale'u nia... Iha parte dahuluk (kf. Gn 2,4b-25), autór descreve kriasaun paraízu nian no mane nian; nia apresenta Maromak nia kriasaun nu'udar espasu ideál ksolok nian, iha-ne'ebé buat hotu di'ak no mane moris iha komuñaun totál ho kriadór no ho kriatura seluk. Iha parte daruak (kf. Gn 3,1-7), autór descreve mane no feto nia salan; nia hatudu oinsá opsaun laloos ema nian hatama iha ema nia komuñaun ho Maromak no kriasaun tomak fatór sira dezekil'briu no mate nian. Iha parte datoluk (kf. Gn 3,8-24), autór apresenta mane no feto ne'ebé hetan konfrontu ho rezultadu husi sira-nia opsaun laloos no konsekueúnsia husi ne'e, ba ema no ba kriasaun tomak.

Iha katekista jahwista nia perspetiva, Maromak hakiak ema ba ksolok... Entaun, nia husu: oinsá mak ohin loron ita hatene kona-ba egoízmu, injustisa, violénsia ne'ebé halo mundu oin aat? Resposta mak: iha tempu ida istória umana nian, ema ne'ebé Maromak hakiak livre no haksolok halo hilin laloos no hatama iha Maromak nia kriasaun di'ak, dinamizmu sira terus no mate nian.

Ita-nia testu hola parte ba parte datoluk tríptiku nian. Personajen interveniente sira mak Maromak (ne’ebé la’o ba mai iha jardín iha loraik” – vers. 8a), Adão no Eva (ne’ebé haksumik an husi Maromak iha ai-hun sira jardín nia leet – vers. 8b).

MENSAJEN

Ita-nia leitura haú ho Maromak nia “investigasaun”... Molok hasai ninia akuzasaun, Maromak – akuzadór no juiz – investiga, deskobre no estabelese faktu sira.

Pergunta dahuluk Maromak halo ba mane: “ó iha ne’ebé?” Mane nia resposta mak konfisaun ida ona kona-ba ninia kulpabilidade: “ha’u rona ita-nia ain-hakat tarutu iha jardín no, tanba ha’u isin tanan, ha’u ta’uk no haksumik an” (vers. 9-10). Moe no ta’uk mak sinál perturbasaun interiór, ruptura ho situasaun anteriór inosénsia nian, armonia nian, serenidade/hakmatek no dame nian. Oinsá mak ema to’o iha situasaun ne’e? Evidentemente, hodi dezobedese Maromak no hodi tuir dalan kontráriu ba ida ne’ebé Maromak propoin ba nia. Mane nia resposta hatudu ninia segredú no ninia salan/kulpa.

Pergunta daruak Maromak halo ba mane mak pergunta retórica de’it: “ó han husi ai-hun, ne’ebé ha’u bandu ó atu han?” (vers. 11). Ai-hun ne’e – “ai-hun koñesimentu kona-ba di’ak no aat” – signifika foti-an, auto-sufisiénsia, eh haketak an husi Maromak no husi ninia proposta sira, hakarak deside mesak buat ne’ebé di’ak no buat ne’ebé aat, eh tau an iha Maromak nia fatin, eh pretende autonomia total iha relasaun ho kriadór. Mane nia situasaun la hakmatek no iha ruptura, mak resposta ida momoos ba Maromak nia pergunta... Evidente duni katak ema “han husi ai-hun ne’ebé bandu” – katak, nia hili dalan foti-an no auto-sufisiénsia nian iha relasaun ho Maromak. Tanba ne’e mak nia moe no ta’uk.

Hodi defende an, mane akuza feto no, tempu hanesan, akuza ho modu indiretu Maromak ba ninia situasaun (“feto ne’ebé ita haraik mai ha’u nu’udar maluk fó ai-fuan no ha’u han” – vers. 12). Adão reprezenta umanidade ne’ebé haluha Maromak nia don sira no haree Maromak nu’udar inimigu ida; husi parte seluk, Adão nia resposta hatudu, umanidade ne’ebé halakon nia unidade no hela iha kobardia, iha falta solidariedade nian, iha ódiu. Hili dalan kontráriu ba Maromak lori ba ruptura ho Maromak no ho maluk sira.

Hafoin ita haree feto nia “defeza”: “samea bosok ha’u no ha’u han duni” (vers. 13). Entre povu kananeu sira, samea liga ho rituál sira fertilidade no fekundidade nian. Israelita sira halai tuir kultu sira ne’e no, dalabarak haluha Jahwéh atu tuir rituál relijiozu kananeu siranian nune’e, asegura to’os no balada sira nia fekundidade. Iha époka ne’ebé autór jahwista hakerek, samea mak “ai-fuan bandu”, ne’ebé babeur fiar-na’in sira no lori sira atu haluha Maromak nia Lei. “Samea”, iha kontestu ne’e, mak símbolu literáriu buat hotu ne’ebé hadook israelita sira husi Jahwéh. “Feto” nia resposta konfirma buat hotu ne’ebé ita dehan ona: loos duni, umanidade hakarak haketak an husi Maromak nia dalan sira. Nia hanoin katak nia bele hetan moris loos iha ninia egoízmu no auto-sufisiénsia.

Nune’e, la iha buat seluk tan atu Maromak husu. Nia la halo buat seluk se la’ós kondena nu’udar falsu kultu no tentasaun sira ne’ebé babeur israelita sira no hasees sira husi dinámika Aliansa no ukun-fuan sira (vers. 14-15). Ita-nia katekista jahwista hatene katak samea mak balada ida ne’ebé nia moris tomak han rai-rahun. Autór uza ilas ne’e atu hatudu kondensasaun radikál ba buat hotu ne’ebé lori ema atu hadook an husi Maromak nia dalan sira no tuir dalan egoízmu no auto-sufisiénsia nian.

Katak sá inimizade no luta entre feto nia “oan sira” no samea nia “oan sira”? Provavelmente, autór jahwista fó esplikasaun etiolójika/orijen nian tanba sá ema la gosta samea no buka “sama nia ulun”; maibé interpretasaun judaika no sarani haree iha liafuan sira-ne’e profesia mesiánika ida: Maromak haklaken katak “feto nia oan-mane” ida (Mesias) sei hakotu konsekuénsia sira salan nian no sei integra umanidade iha dinámika grasa nian.

Atensaun: autór sagradu la ko’alia kona-ba salan ida halo husi mane dahuluk no feto dahuluk nia parte; maibé nia ko’alia kona-ba salan ne’ebé ema hotu, mane no feto sira husi tempu hotu halo... Nia hanorin de’it katak salan nia abut mak haketak an husi Maromak.

LEITURA II – 2 Cor 4, 13 – 5, 1

Parte daruak Paulo nia Surat ba sarani sira iha Corinto mosu iha momentu ida tensaun nian iha relasaun entre apóstolu no komunidade ne’e. Krítica maka’as rumo Paulo nian (iha Surat dahuluk ba Corinto nia oan sira) ba membru balun komunidade nian ne’ebé ladún moris koerente ho fiar sarani provoka deskonfortu iha komunidade, ne’ebé Paulo nia opozitór sira aproveita atu kria klima ida ostilidade nian kontra apóstolu ne’e. Paulo hetan akuzasaun katak nia preokupa de’it ho ninja interesse rasik no haklaken doutrina ida ne’ebé la tuir Evanjellu ne’ebé apóstolu sira seluk haklaken. Tuir Paulo nia akuzadór sira, nia la apresenta “surat rekomendasau” ida ne’ebé hatudu ninja autoridade atu haklaken Evanjellu, nune’e nia doutrina ne’e la soi atu fiar bá.

Hatene tiha buat ne’ebé akontese, Paulo ba Corinto; maibé ideia ne’e la’ós la rezolve de’it problema, maibé halo sai boot liután. Mosu diskusaun forte iha argumentu no liafuan sira no membru ida komunidade nian hakanek todan Paulo. Liutiha tempu rumo, Tito, Paulo nia belun no kolaboradór, ba Corinto ho misaun atu halo situasaun sai hakmatek no tenta rekonsiliasaun. Bainhira nia fila, Tito lori notísia di’ak: diferença sira rezolve ona no Corinto oan sira, fila fali ba komuñaun ho Paulo. Entaun Paulo hakerek Surat daruak ba sira. Iha nia, apóstolu Paulo esplika ho hakmatek ba Corinto oan sira prinsípiu sira ne’ebé orienta ninia serbisu apostóliku (kf. 2 Cor 1,3-7,16) no desmonta nia inimigu sira nia argumentu sira (kf. 2 Cor 10,1-13,10). Ita iha tinan sira entre 56/57.

Iha kontestu ne’e, testu ohin nian situa ita iha opsaun ba sentidu ita-nia moris nian iha Kristu. Paulo apresenta konviksaun forte rua fiar nian: «ho espíritu hanesan fiar nian, ami mós fiar, no ko’alia», katak Maromak sei halo ita moris hi’as ho Jezús no sei lori ita atu hela nafatin iha komuñaun ho Nia; ema interiór hafoun an loron ba loron bainhira nia intensifika ninia hateken ba sasán invizivel sira ne’ebé rohan-laek. Nia konsekuénsia mak tenke hafoun an nafatin, hodi la dez anima, opsaun ba horik-fatin rohan-laek nian, iha komuñaun nakonu ho Maromak. Sasán esensiál sira, ezije koerénsia husi ema sira ne’ebé hakarak kontinua moris nu’udar dixípulu/a auténtiku/a Kristu nian.

EVANJELLU – Mc 3, 20-35

Jezús kontinua la’o iha Galileia no kumpre nia misaun haklaken “Reinu”. Komesa mosu kontestasaun ba Ninja pregasaun. Lider judaiku sira manifesta opozisaun maka’as hasoru novidade “Reinu” nian. Polémika no kontrovérsia sira marka Jezús nia dalan iha faze ida-ne’e.

Marcos haktuir kontrovérsia sira tuir eskema fíksu no nafatin hanesan: hahú ho apresentasaun kestaun, kontinua ho diskusaun no remata ho Jezús nia “liafuan” ikus. “Liafuan” ne’e la oferece de’it solusaun ba “kazu” iha kestaun, maibé nafatin auto-revelasaun Jezús nian, ho importânsia desiziva ba komunidade sarani Marcos nia tempu nian no tempu hotu nian.

Buat hotu akontese iha “uma” ida. Uma iha-ne’ebé Jezús haklaken Liafuan no uma ida iha-ne’ebé «ema barak halibur, to’o sira la iha tempu atu han». Iha uma ne’e mós especialista rumo Lei nian (eskriba sira) tuur ho hakmatek iha-ne’ebá. Karik “uma” ne’e mak sinagoga

ida, nu'udar asembleia Maromak nia Povu nian. Hodi refere katak “uma” ne'e iha sidade Cafarnaum (sentru husi-ne'ebé Jezús nia atividade habelar iha Galileia) bele indika katak Marcos ko'alia kona-ba komunidade judaika Galileia nian, iha-ne'ebé Jezús liu bá (kf. Mc 1,39), hodi haklaken Liafoun Di'ak Reinu nian. Nune'e, “uma” reprezenta komunidade judaika ne'ebé Jezús dirije nia pregasaun “Reinu” nian bá.

Mensajen Evanjellu nian aprezenta diálogu tolu Jezús nian: rua ho nia familiár sira, uluk no ikus, ida seluk ho eskriba sira, iha klaran.

Ita para ho Jezús nia familiár sira. Sira bá Cafarnaum atu lori fila Jezús husi uma ne'e ba uma iha Nazaré. Iha razaun barak: tempu barak la hela ho família, notísia kontraditória kona-ba ninia atividade, nia mensajen iha kontraste ho doutrina ofisiál eskriba no farizeu sira-nian, kontaktu ho peskadór sira basá nia sai belun ho sira, la tuir tradisaun antigu no la respeita loron sábadu; sira konsidera Jezús nia ulun la loos (bulak) no erétiku. Intensaun prinsipál mak lori hikas nia iha dalan loos judeu auténtiku nian.

Iha balun ne'ebé hela iha li'ur no balun ne'ebé hela iha laran. Ilas ida atuál tebes mai ita ohin. Ita bele hela iha li'ur, hadook an, hela iha odamatan, to'o ema hanaran “katóliku la praktikante”. Iha-ne'e mak ita husu oinsá ita-nia opsaun ba Jezús, radikál duni eh lae. Ita bele hili atu hela iha li'ur, eh hela iha uma laran, hamutuk ho Jezús, rona Nia no tuir Nia ho an tomak.

Iha dalan fiar nian ema ida-idak livre atu hili família ne'ebé nia hakarak: família ne'ebé halo sentidu mor s nian rahun, eh hela iha Jezús nia família, família ema sira ne'ebé hakarak halo “Maromak nia hakaran”.